DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS DE

ABORTU.

QUAM
FAVENTE DEO TER OPT. MAX.
Ex Auctoritate Magnifici Rectoris
D. JOANNIS ALBERTI,
S. S. THEOLOGIÆ DOCTORIS, EJUSDEMQUE FACULTATIS IN ACADEMIA LUGDUNO BATAVA PROFESSORIS ORDINARII.
NEC NON
Amplissimi SENATUS ACADEMICI *Consensu*, & *Nobilissimæ* FACULTATIS MEDICÆ *Decreto*,
PRO GRADU DOCTORATUS,
Summisque in MEDICINA Honoribus, & Privilegiis rite, ac legitime consequendis,
Eruditorum Examini subjicit

JOHANNES REDMAN, Pensylvaniensis.

Ad diem 15. *Julii* 1748. *horâ locoque solitis.*

Nulla est quæ pulchriora laborum præmia cultoribus persolvit, quam medica sapientia.
H. BOERHAAV. *De usu ratiocin. Mechan. in Medicina p.* 54.

AMPLISSIMO

AC

SPECTATISSIMO

VIRO

D GULIELMO ALLEN,

URBIS PHILADELPHIÆ,

SENATORI GRAVISSIMO, IRENARCHÆ INTEGERRIMO.

Excellenti virtute, præclarisque animi dotibus cumulate ornato: nec magis ob ſummam morum integritatem, quàm plane ſingulárem, quâ omnes proſequitur, benevolentiam, conſpicuo: nec minus, ob inſignem, qua me meosque complexus eſt, munificentiam, memorando.

MÆCENATI SUO IN PERPETUUM COLENDO.

VIRO

EXIMIO

D. JOHANNI KEARSLEY,

MEDICO *IN EADEM URBE* CELEBERRIMO

Ingenio, arteque Sanandi peritiâ, & ſucceſſu

INSIGNI.

NEC NON

NEC NON

VIRO

LECTISSIMO

D. THOMÆ BOURNE,

Non magis ob insignia ipsius in multis aliis merita,
Quam quod sibi fuit vitricorum optimus.

UT ET

JUVENI GENEROSO

D. JOSEPHO REDMAN,

FRATRI SUO DILECTISSIMO,

Theses hasce Medicas, studiorum suorum Primitias;
Qalemcunque perennis observantiæ,
Animi grati &
Amoris tesseram,

D. D. C. Q.

JOHANNES REDMAN.

PROEMIUM.

Præteriit jamdudum, irretorto pede præteriit felicissima illa ætas quâ ver erat æternum, nec terras fœdabat hyems gelida, nec torrida torquebat æstas; qua tellus intacta rostro, nec ullis saucia vomeribus, per se dabat omnia. Tunc integro vitæ homini, scelerisque puro pœna metusque aberant. Tunc doloris morbique nescius mentem sanam servabat in corpore sano. At quantum mutatus ab illo qui fuit, & nunc est! Post ignem ætherea domo subductum; post reclusam (deleat oblivio memoriam) Pandoræ pixidem, macies & nova malorum terris incubuit cohors. Jam semoti prius, tarda lethi necessitas corripuit gradum. Jam nihil sine magno labore dat vita mortalibus. Jam per gelidas hyemes, per igneos æstus, per inæquales ideoque (a) noxios corporibus autumnos, & breve ver totus annus exigitur. Sed nec miseriæ finis. Hominem si structuram & artificium spectes, naturæ quidem gaudentis opus; at si morborum iliadem, novercæ ludibrium dixeris. Vix spiritum cœpit ducere cum ipsum undique circonveniunt offendicula. Suos quælibet ætas patitur manes. Nec ætalibus tantum, sed sui sunt cuique tempestati, cuique regioni, cuique corporis parti morbi peculiares. Adeo verum est totum esse hominem a natura morbum. Misera vero sorte & iniqua videatur fœminarum speciei conservatricum sors, quod quamplurimis ipsis peculiaribus affectæ sunt Calamitatibus, & ea ipsa sola ratione quod matres fierent.

Quot interim & quantis beneficiis hominum quisque mulieribus obstrictus sit, nullus sanæ mentis negabit. Virorum enim quis operosas & primæ infantum educationis institutionisque curas capescere fastidiosas, & iis se obligare vellet? Pro tam benefica in infantilem & puerilem gentem munificentia, summis encomiis celebrandæ fœminæ; non in hoc solum laudandæ; & nihil a virorum dignitate detrahendo, plurimum

(a) Celsus Lib. 1. Ch. 3.

mum aliunde valent, ipsarumque excellentia, tum profanis tum sacris codicibus prædicatur. Maximis virtutibus sæpius præditæ: Ad artes & scientias habilitate cum viris certant fœminæ; venustate vero & eloquii dulcedine eos superant: Ad amorem compositæ, ut conjugii nexu blando; ad natorum procreationem conspirantes, continuo labentis speciei humanæ ruina perpetuo resarciatur. At quanto redimunt pretio liberalis naturæ dona?

Culpæ communis prima fons fœmina, amariores multo luit pœnas; Ipsius tranquilitati & valetudini undique insidiatur temperamentum dibile, partium delicatior structura. Instrumenta quæ ad menstruationem, conceptum, graviditatem, partum, puerperium, & lactationem dicantur, affectus multigenos, a virorum morbis longe diversos suppeditant; eminentibus menstruis pati edifcunt, nec sine discrimine menstruari obliviscuntur & desinunt. Non tamen a morbis quibus viri jactantur, immunes sunt fœminæ: graviori complicatione, gravius plerumque periclitantur.

Humanitate ergo & gratitudine ad morbos fœminarum studendos ducimur, inter quos illi, qui gravidationis tempore fiunt, non ultimum sibi locum venditent. Et quemadmodum nihil generationi animali frequentius neque majoris momenti, ad nobilissimam mundi visibilis partem, in perpetua mortalium inter se succedentium serie, continuandam; ita nihil genere humano utilius esse potest, quam modum scrutari investigareque, quo tuto conservatur ad perfectionem, & tandem debito tempore feliciter in vitæ lumen producatur, quod in tenebris genitum fuit. Cumque corpus humanum, in quovis statu ad medicinam spectet, sic ejus ante & in, æque qua, post partum, conservatio, medico summæ debet esse curæ; hac de causa me tempus haud inutiliter impensurum existimavi, si studendo & investigando hanc gravissimam ac utilissimam materiem, (accuratiori indagatione dignam, ob duplex periculum nempe matris & fœtus, si aliquid mali accidat,) omnes animi nervos applicarem. Nisi vero institutis hujus Academiæ inter eruditos per orbem terrarum tam merito celebris, theses publicas, pro specimine studiorum, priusquam doctoratus gradum assequi liceat, facere obstrictus fuissem; hæc profecto typis in meos usus solummodo fabrefactis, neutiquam esset excusa. Meipsum enim quod attinet. B. L. si optionem facerem, ætatem in rebus discendis tantummodo terere malem; sed almæ matri subserviens, ejus mandata obsequenter exsequor, hocceque molimen tibi submitto. Tu interim, si in amplissima hac materia vires defecerint, aut in conscribendo ordine, vel ratiocinis error irrepserit & rudior stylus offenderit, benigno ut interpreteris animo, rogo & confido.

DIS-

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS,

DE

ABORTU.

§. I.

Quanquam corpus humanum ob ſymmetriam ejus generalem, conditoris ſui optimi ſapientiam ſatis ſuperque evincit; nunquam tamen magis debet noſtra incitari admiratio, quam in ſtructura partium, earumque inter ſe conſentia & dependentia, ac mirâ ad functiones quibus deſtinatæ ſunt perſolvendos aptitudine, perſcrutandis: neque minus admirandus eſt uniuſcujusque partis ſitus, & pro pulchritudine, & pro uſu.

Ut ergo, de Abortu tractaturus, bono ordine eum pandam, ad intellectum facilitandum pauca de ſitu & ſtructura uteri, nec non de menſtruis & conceptu, præmittere, haud inconſultum habeo.

§. II. In hypogaſtrio, ſeu abdominis infima parte, quæ pelvis dicitur, ſitus eſt mollis, pulpoſus, facile extenſilis, multum elaſticus, fere liber, nec fixus, vix preſſus, totusque pene vaſis conſtans uterus: hicque collocatum exiſtimamus, quia locus ille generationi aptiſſimus eſt; nam non ſolum ſine ullius partis læſione pro fœtus magnitudine in magnam molem diſtendi poſſit, verum etiam ab omnibus externis injuriis protegitur ac conſervatur: ab anteriori namque parte, ab oſſe pubis; a poſteriori ab oſſe ſacro,

a lateribus ab offibus ilion, tanquam tutiffimis mœniis circundatur; Atqui etiam parituro fœtui inde exitus ad inferiora facilis eft.

Hanc uteri diftenfionem prudens natura in gravidis profpiciens, in fœminis, pelvis capacitatem ampliorem efformavit, quam in viris: Hinc in illis ipfæ lumborum vertebræ incipiunt magis declinare, os facrum brevius, latius & magis extrorfum vergit, tum & os coccygis rectior eft & plus retrocedens, mucrum vero antrorfum vertitur, ut fœtum fuftineat, atqui fimul ita articulatur, ut facile retrorfum flecti poffit, & fic fpatium augeat; offa quoque innominata funt latiora, plusque a fe invicem remota; fuperius nempe offa Ilia magis patula, cava, magisque ad latera reflexa, unde non folum inferiorem partem abdominis extendunt, fed ad uterum diftenfum fuftinendum aptiora evadunt; inferius vero tubera offium Ifchii planiora, longeque plus diftant; porro offa pubis longe majori & obtufo angulo uniuntur, breviori vero fed craffiori fynchondrofi coeunt, eorumque partes inferiores itidem magis extrorfum feruntur; ita omnia concurrunt ad apperturam fœtum transmiffuram augendam: denique femorum cervices magis transverfæ, cum trunco angulum faciunt majorem, adeoque ibi fœmina latior eft, ut latefcens in graviditate abdomen firmius fuftineri poffit (*a*).

§. III. Uteri figura varia eft: alia in gravidis, alia in non gravidis; in his figuram pyriformem obtinet, anterius vero urgente vefica urinaria, pofterius inteftino recto, latera hæc comprimuntur, magisque ad fe invicem accedunt; fumptæque inde diametri defectus, in aucta latitudine abfumitur; adeo ut lagenæ florentinæ fpeciem quodammodo præ fe ferat; cujus portio latiffima, fundus; angufta vero, cervix appellatur. In gravidis vero prioribus menfibus veficæ urinariæ non abfimilis eft, pedetentim magis magisque diftenditur, & quidem ita, ut poftremis menfibus ad figuram fphæricam vel forte potius ovalem proxime accedat. Ad uteri figuram fpectare videtur ejus cavitas, quæ in utero non prægnante tam exigua eft, ut fabam majufculam vix capiat. Hujusce cavitatis figura probe confiderata, proxime ad triangularem accedit, cujus duo anguli in fundo exiftentes, utrimque a tubis Falopianis exiguo foramine perforantur; Angulus vero longior verfus collum, ductum prioribus ampliorem format; pars cujus inferior ter-

(*a*) Vid. Boerhaav. Inftitut. med. & Haller. not. Albin. ofteol. Monro. ofteol. Palfyn. Anat. &c.

terminat in sectionem seu rimam transversam, quæ proprie os uteri dicitur, & in virginibus tam exiguum, ut stylum tenuiorem solummodo accipiat: ast in mulieribus quæ sæpe pepererunt major evadit. Hoc osculum uteri in vaginæ capacacitate prominens, tinci piscis ori, aut ut Galenus mavult, glandi virili persimile est, glandulis non paucis donatum quæ lympham viscidam excernunt. Situm porro obtinet obliquum, fundo posteriùs superiùsque, cervice anteriùs, inferiùs vergente. Connectio est à parte anticâ vesicæ urinariæ; posticâ intestino recto, quibus veluti pulvinaribus incumbit; a latere vero, duobus utrinque ligamentis latis & rotundis firmiter in suo loco detinetur, dum cervix vaginæ accrescit. Neque tamen hæc vincula impediunt, quin scopus satis amplus distensioni suæ pateat, dum mulier utero gerit; fundus enim qui ad fœtus incrementum augeri debet, omnino liber est, nullique annectitur parti, ut extendatur conrrahaturque liberius.

§. IV. Est insuper uteri magnitudo varia pro mulieris ætate, temperamento, libidinis usu, corporis proceritate, fœtura, aut sterilitate &c; neque proinde apte describi potest. Harveius (cujus nunquam sine reverentia opportet meminisse) in puellis tenerioribus fabæ moli, in virginibus pubescentibus (ejusdemque fere magnitudinis est in vetulis) pyro, in mulieribus ovo anserino comparat (*b*); fortasse in validioribus, & iis quæ sæpe pepererunt, aut frequentius veneri indulgent, paulo major evadit. In statu vero præternaturali uterum 40^{nas} libras ponderasse, observatum fuit (*c*). Uteri autem mediocris longitudo ab osculo usque ad extremam fundi partem tres circiter digitos transversos adæquat; latitudo circa fundum duos digitos quadrat, circa vero collum, digitum unum non excedit, ut Winslow & alii testantur (*d*). Alii vero cum De Graaf paulo plus volunt (*e*). Quoad crassitiem uteri, nec dum aperti, eodem fere modo, magis adhuc, prægnantis, differunt autores; parum forte refert quis verum dixit.

§. V. Substantia uteri quæ spongiosa est & vasculosa, duas sortitur membranas, cujus una externa communis, crassa, utcunque lævis, a peritoneo orta, simulque tanquam in sacculo uno intestinum vesicamque implicans; altera vero interna, propria ad fundum lævis admodum, aliquando villosa, pertusaque exiguis foramimi-

(*b*) De Generat. Animal. p. 272. (*c*) De Graaf de mul. organis. (*d*) Winslow Exposit. Anat. de la structure du corps hum. Tom. 4. §. 590. (*e*) l. c. - - Haller. not. in Instit. med. Boerhaav. §. 664.

minulis, ſanguinem in cavitatem uteri diſtillantibus dum totus uterus compreſſus eſt. Hæc foraminula ſunt oscula tubulorum a cellulis ſeu ſinubus provenientium, per quæ ſuos effundunt liquores. Hi ſinus ipſius uteri ſubſtantiæ inhærent, & tum illi tum illorum canales, dum mulier utero gerit adeo diſtenduntur & augentur ut apicem minimi digiti jam admittere poſſint, quæ antea ne quidem ſtylum admitterent.

Ad cervicem vero hæc tunica interna valde rugoſa eſt & inæqualis, adeo ut plicas ejus tanquam valvulas deſcripſerit *Morgagni*; inter has plicas, æque ac in margine externo cervicis orificii adſunt parvæ lacunæ, per quas fluidum mucilaginoſum, os uteri poſt conceptum claudens, excernitur.

§. VI. Nervos a lumbaribus, ſacris, ſympatheticis maximis (vulgo intercoſtalibus) accipit uterus.

Lymphatica vaſa tunicas tantummodo a peritoneo expanſas irrigant.

Uteri arteriæ & venæ numero pene infinitæ ſunt, ſerpentino ductu prorepentes, ſine valvulis, a ſpermaticis, Hypogaſtricis, & Hæmorrhoidalibus ortum ducentes, inter ſe invicem in plexus reticulares mirifice unitæ, incurvatæ, intortæ, per anaſtomoſes communicantes, totum uterum ambientes, perreptantes, tandemque in innumerabiles ramos evaneſcentes, quorum fines, partim arteriarum & venarum continuationes fiunt, partim vero in ſinus & in cavitatem uteri aperiuntur, & ab eorum uſu vaſa exhalantia ac abſorbentia appellantur. Hi ramuli (nempe arterioſi) liquidum tenue continuo hic ſtillant; id autem quod in ſinubus collectum ſit, mora, diſſipatis ac reſorptis per venas partibus ſubtilioribus, mucoſum fit, poſtea per oscula antedicta excernendum. Rubri vero ſanguinis globuli non prius per eos tranſeunt, quam momento ſanguinis per plethoram aucto, hi ramuli diſtendantur; tunc quidem ſanguis floridus effunditur, qui purgationem menſtruorum conſtituit.

Vaginam rugoſam, utero paulo ſuper osculum connatam, ab illo membranam internam, porulis plurimis humorem blandum mucoſum ſudantibus, quo lubricatur, defenditur, & a concretione impeditur, perforatam, vaſaque ab omnibus fere iisdem truncis, ac cum iis uteri communicantia, accipientem; aliasque partes vicinas haud ita neceſſarias ut deſcriberentur, lubens tranſibimus.

In uteri deſcriptione jam data, duces habeo quamplures; Profeſſores fama celeberrimos; Anatomicos accuratiſſimos; medicos

per-

perſpicaciſſimos. Inter illos vero fidem & attentionem meam præcipuam habuerunt, ipſe Medicorum Coryphæus, præſtantiſſimus Boerhaavius, in Inſtitut. Med.; Clariſſimi; Monroo in Act. Edinburg. Morgagni in adverſar. Anatom., Malpighi in epiſt. ad ſponium., Nortwyke in uteri hum. Gravid. Anat. & Hiſt. Winſlow Expoſit. Anat. de corps hum. De Graaf de organ. mul.

Sunt autem qui exiſtentiam ſinuum uteri dubitant, ut Eximius Nortwyke l. c. p. 112. & alii vid. Haller not. in B. Inſt. §. 664. & tales in homine eſſe in univerſum diſerte negat vir accuratione in rebus anatomicis nemini cedens Ruyſchius; cum quibus, propriis obſervationibus neque pugnare, neque ſentire poſſum, ſufficientibus deſtitutus. Sed auctoritate auctorum antea dict. fultus eos aſſerere auſus fui.

§. VII. De menſium profluvio variæ & diſſentientes ſunt autorum opiniones, horum examinationi hic nec licet nec lubet; ideo non niſi quantum refert ad ſubjectum illuſtrandum, de eo ſententiam noſtram proferamus.

Ex phyſiologia conſtat fæminas naturâ toto corpore molliori & extenſili factas eſſe; conſentit mobilitas generis nervoſi, diſpoſitio ad convulſiones, animi motus; caro tactu mollior; pulſus debilior; &c. Et ratio non minus evidenter patet; cum enim ita a natura determinatur, ut certis vitæ temporibus, uterus enormiter increſcere, fætumque ſatis magnum tanquam novam corporis acceſſionem ex ſuo ſanguine alere debeat, haud ſanæ manere potuiſſent, ſi laxitatem partium abdominalium majorem ipſis natura dediſſet, reliquas vero partes æque robuſtas reliquiſſet.

§. VIII. Vaſa etiam fæminarum majora & debiliora vel laxiora ſunt quam virorum: hinc minuitur vis qua cordi reſiſtunt, incrementum fit velocius, citiusque ακμην ſuum adipiſcunt. Hæc laxitas vaſorum imprimis ad pelvim, & prope originem vaſorum uterinorum inſigniſſima eſt; non enim ſolum truncus aortæ deſcendentis in fæminis, amplior eſt, ut Pitcairn (*h*) Friend (*i*) & le Fevre (*k*) habent; ſed ſingulatim in illis Aorta verſus Iliacas magis quam in maribus dilatatur. Denique arteriarum ex hypogaſtricis copia, & major eſt quam in maribus & valde magna pro portione uteri quem adeunt. (*l*)

§. IX. Corpora autem fæminarum a providente Creatore ita ſunt con-

(*h*) De flux. menſt. p. 154. (*i*) Emen. ch. 4. (*k*) Phyſiol. p. 169.
(*l*) Pitcairn. l. c. Fitsgerald de catamen. p. 49

constructa; ut debito tempore, sufficiens sanguinis gigneretur copia, quæ, fæminâ utero gerente, non solum in prolis tenerrimæ alimentum cederet; verum etiam lacti, quo postea in lucem editus infans aleretur, suppeditamentum præberet; nec gravida vel lactante existente fæmina, singulis mensibus illa abundantia per uterum evacuaretur, nomine mensium, menstruorum, catameniorum &c. Hipp. sæpe vocat τα γυναικεια.

§. X. Incipit hic fluxus muliebris pubertatis tempore, in nostratibus a 2do circiter septenario ad 7mum usque, quod tamen variat, prout hæc vel illa serius vel ocyus ακμην adepta sit; aut aliam atque aliam servet rationem vivendi; fæminis enim opipare viventibus, ac otiose, genio nimium, nimisque maturè veneri indulgentibus, locisque calidioribus degentibus, corpus molle succulentum habentibus, his inquam menses copiosius ac citius fluunt, tardius periodum absolvunt, perque breviora intervalla redeunt; dum aliis aliter se habentibus, contraria fiunt.

§. XI. Plethora autem tunc temporis fit quia corpus ad ακμην profectum, vasa omnia eum possident statum, ut ulteriori augmento opus non habeant, & tamen vis ventriculi & viscerum χιλοποιητικων & αιματοποιητικων de die in diem accrescat; hinc eadem saltem, si non major sanguinis copia elaboratur; quæ cum antea in corporis incrementum cederet, nunc accumulatur in vasis. Interim verum deprehenditur, eas longe minus perspirare quam quidem viri solent. Et plerumque sedentariam degunt vitam. His nunc addatur, quod per experimenta demonstravit, vir præstantissimus, maximæque sagacitatis, S. Hales; nempe in universum fæminas plus sanguinis quam mares habere (*m*); Et inter omnia animalia fæminam copia sanguinis excellere, ait Aristotle (*n*).

§. XII. Hæc nunc (§. VI. VIII. XI.) si vera sint, uti sunt verissima, constat, non posse non, quin hæc accumulatio fieret in vasis uterinis; quæ cum nunc duraverit per mensem, gravitate & continua pressione ita dilatantur vascula uteri & vaginæ (§. VI.) ut superata resistentia sanguinem ipsum stillent, donec plethora imminuta sit, unde nimia illa pressione sublata, vasa, cum servent elasticitatem, plus se contrahunt, retinetnr sanguis, dimittitur crassior pars seri, tandem sola illa lympha consueta; hoc facto iterum plus conficitur humorum, facilius aggeritur in vias jam semel dilatatas & huic operi accomadatas, hinc eunt, redeunt, vario in variis

(*m*) Hæmastat. p. 12. (*n*) Hist. Animal. L. 3. C. 19.

variis tempore menſtrua. Ordinario vero recurrunt ſingulis menſibus, ſine ratione lunæ legibus habita, ut vult vulgare ſed falſum illud carmen,

Luna vetus vetulas, juvenes nova luna repurgat.

Triduum plerumque durat hæc evacuatio fæminis modice purgari ſolitis; hæc tamen differunt ob cauſas (§. X.) citatas.

§. XIII. Hoc tempore virgo viro matura, & ad concipiendum apta putatur: opus ſane potius admirandum, quam explicandum, ut viri maximi confeſſi ſunt; ergo de eo pauciſſima dicam. Ad hunc confertur a parte maris, Semen, liquor in teſticulis ex ſanguine ſecretus, & confectus, per vaſa deferentia in veſiculas ſeminales delatus, ibique aſſervatus, ſpiritibus dives, maxime elaboratus, corpori humano vigorem addendo aptiſſimus, quod ab effectibus ejus in corpore virili dum præſens eſt aut deficit, conſpicuum eſt; adeo ut hic liquor tramites totius, ſive organismum corporis humani in parvo puncto concentratum ſecum ferat, haud ſecus ac in ſemine plantæ, ſtructuram totius corporis vegetabilis, in quo ſubſiſtit, continente: poſt accuratam mediantibus microscopiis inſpectionem, hoc virile ſemen animalculis exiguis, vivis, caudatis oblongis ſcatere ſiſtit Leeuwenhoek.

§. XIV. Principium vero a fæmina ſuppeditandum eſt ovum, conſtans liquore tenui, ad ignem concreſcibili, capſulis binis membranaceis concentricis, ſibi arctiſſime nexis, contento; hæc ova inferne per calicem craſſiuſculum ipſi ſubſtantiæ ovarii ſunt concreta; quæ ovaria majora ac minora pro ætatis ratione obſervantur; in puellis parva, ſenſim majora, tempore prolificationis maxima, in vietis iterum diminuta; ovula autem poſt uſum veneris fere tantum eminentia apparent; & impregnari poſſunt, (introitu nempe unius in motu perſeverantis animalculorum (§. XIII.) in ea) vel in ipſo ovario, ut talia proſtant exempla; vel horum fit delatio per Tubam Fallopianam, quarum celluloſis receſſibus etiam inventi fuere fætus; vel denique ope lacertorum muſculoſorum hujus tubæ propelluntur, inque uteri cavum dimittuntur; ubi ſemine maris accedente foventur, hoc vero abſente expelluntur, (*o*). Si autem ovum in utero impræguatum ſit; conceptu inde facto, clauditur illico internum uteri orificium, mediantibus ejusdem muſculis & jugis membranoſis in cervice poſitis; obturatur copio-

ſo

(*o*) Boerhaav. Inſt. Med. §. 671.

ſo ibidem exſudante humore lento & tenaci (*p*); hæretque præterea fætus intra ſuas membranas nunc nomine Chorion & Amnion gaudentes, in mediis continuo renovandis aquis, defenſus proinde ab omni preſſioni inæquali, & ab ingreſſu peregrinorum, quin & ſeclufus ab aëre externo, nondum a fætu hauriendo. Ex Calice ovi etiam nunc fit Placenta, ſubſtantiâ ſpongioſâ, forte glanduloſâ, in duplicatione Chorii involutâ, vaſisque innumeris conſtans, quæ porulis deſcriptis (§. V.) inſeruntur, indeque formatur communicatio inter matrem & fætum, qua hic ab illa, nutrimentum (ni fallor) præcipuum haurit, dum utero includitur.

Sic videmus, animalculum quondam, creſcentem demum & explicantem, ubi calor, motus, nutrimentum ſubtiliſſimum, locus denique aptus, ſimul ita conſpirant, ut latentes adumbratæ partes evolvi queant; nunc tandem verum homuncionem conſtituere.

Num funis umbilicalis, fœtus vel placentæ productio ſit; & quando nexus inter ſe mutuus formatur; quo denique tempore, corpori anima rationalis infunditur; de his verba ſane non faciam; illis autem qui doctrina pleniori valent, genio & otio aptis gaudent, vel quos tales diſquiſitiones delectant, penſum hocce excutiendum lubenter relinquam.

§. XV. His ita diſpoſitis fœmina vocatur gravida, in cujus ſtatus ſigna inquirere nunc poſtulat ordo.

Sæpe numero Medici a meritriculis aliisque hujus farinæ mulierculis, graviditatem occultantibus, tentantur, provocationem menſtruorum (ad procurandum nempe abortum, quod anxiæ annituntur) urgendo.

Quod neque in armeniis tigres fecere latebris;
Perdere nec fœtus auſa leæna ſuos.
At teneræ faciunt, ſed non impune puellæ;
Sæpe, ſuos utero quæ necat, ipſa perit.

Ovid. L. 2. amor. Eleg. 14.

Æquum enim eſt, necis artifices arte perire ſua: hinc

Quæ prima inſtituit teneros avellere fœtus,
Militia fuerat digna perire ſua.

Unumquemque ergo prudentem, conſcientioſum ac circumſpectum, medicum, eo ſolertius in cognoſcenda hujus ſtatus ſigna, incumbere decet, ut ſciat quæ vitare, & quæ contra medicamenta illæſâ conſcientiâ ægrotis his citra periculum præbere liceat; male

(*p*) vid. §. V. Nortwyke Uter. Hum. Gravid. Anat. & Hiſt. §. 4.

le enim facerent medici si ipsis omnem opem denegarent, tunc enim ad vetulas vel Empyricos confugerent, & ab illis opem quærerent; qui ipsas nonnunquam per violenta & drastica medicamenta cum fœtu in evidens vitæ periculum conjicere possunt: hinc ergo dissimulare debemus, nos illarum dolum & astum percipere, & fingere ipsis ad menstrua aliquid daturos, quod autem non nisi post longius temporis intervallum effectum demonstrabit, (habet enim medicina stratagemata sua, piæque hæ fraudes huic facultati permissæ sunt) interea quæ pro confortando fœtu & abortu præcavendo revisa fuere, ordinanda; sic deinde minus metuendum erit de efficacia, si forsan aliunde aliquid nactæ fuerunt.

§. XVI. Signa graviditatis ut difficillime, si aliis simul morbis ex graviditate ortum non ducentibus, ut v. g. hysterica passione, hydrope ascitide mensium suppressione concomitante, laborant, distinguantur; sic facilime cognoscuntur, si modo absint morbi, qui extra imprægnationem etiam oriuntur. Primaria tamen signa, quibus in omni casu, ut puto, confidere possumus sunt hæc sequentia, si nempe conjuncta appareant. (α) Constitutio mulieris ad concipiendum idonea, quæ a parentibus fœcundis nata. (β) Si semen post concubitum retineatur, nec excidat. (γ) Si obstetrix, orificio uteri interno tactu explorato, idem exacte clausum, & rostrum catelli recens nati repræsentans; invenit: Contingit quidem ptopter schirrum vel inflammationem &c. os uteri comprimi, sed id dignoscetur loci duritie, & dolore, cæterisqne signis tales morbos concomitantibus. (δ) Suppressio menstruorum cum subsequentiis fastidiis, nauseis, vomitibus, aliisque de quibus postea mentionem faciemus; hæc symptomata grandescente fœtu sensim omnia minuuntur, tandemque evanescunt. (ε) Tumor abdominis, qui sensim increscit, & ab imo ad summum protuberat, nullis morbi alicujus præsentibus signis. (ζ) Motus fœtus in utero, qui accidit plerumque circa medium gestationis temporis; hic in principio subsaltorius, postea vero fit magis manifestus, lenis, blandus ac ordinatus, quem manus calens imposita animadvertere potest; in quibusdam citius in aliis tardius percipitur. (η) Sensim quoque mammæ augentur, papillæ rubescunt, pruritu tentantur, & circulus eas ambiens magis fuscus redditur, tandem majori sanguinis copia affluente, lac in mammis colligitur, illudque aliquando reddunt. (ϑ) Urina sanæ similis apparens, pro conceptionis nota tunc temporis etiam aliquo modo haberi potest; in aliis enim morbis, urinæ plerumque crudæ, vel aliter mutatæ ap-

pa-

parent. Simul juncta inquam hæc debent esse, vel saltem præcipua horum, alias probabilia quidem, non tamen absolute vera & conclusiva sunt.

Nam v. g. a deficientibus menstruis, impraegnatio statim non est predicanda, quia in multis honestis & illibatis personis accidere solet; & quando ex morbifica causa cohibentur, symptomata augentur indies, non mitescunt nisi revocata solita purgatione, ideo *Hipp. si mulier non sit menstrualis, neque febri neque rigore superveniente, & fastidia cibi incidant, judica ipsam in utero habere* (q); sin autem symtomata mensium suppressionem concomitantia, 3tio. mense minuantur & tandem omnino evanescant, quæ si interrogatæ, annuunt, simul color faciei ac appetitus restituti fuerint, magna & justa impraegnationis suspicio adest. Ab hac etiam suppressione morbifica, Hydrops sive Uteri sive abdominis ascites; & proinde tumor ventris supervenire potest; qui difficile aliquando ab ipsa graviditate distinguitur, multisque imposuit medicis; si autem palma manus unius alteri abdominis lateri imposita, dum digitis alterius manus, oppositum latus percutiatur, fluctuatio sentitur, certissimum præbet hydropis signum, præcipue si eodem tempore mammæ fiunt minores & flaccescunt; tumor ventris non ad summum protrudit, neque color faciei vividus & vegetus adest. Lac etiam in mammis, a suppressione mensium, jam olim anotavit *Hipp.* (r).

§. XVII. Præter hæc signa (§. XVI.) dantur aliquando quædam peculiarissima, quæ in quibusdam mulieribns ex peculiari ἰδιοσυγκρασία eveniunt, quæque ipsis quidem certa ac infallibilia sunt; sed quia sunt particularia non de omnibus testantur; e. g. Quædam mox quando concipiunt mane horride vomunt; aliæ libidine pruriunt, sed facta conceptione ardor videtur extinctus, *Panarolus Pent.* 3. *obs.* 9. Narrat *Idem* exemplum de muliere, quæ quoties fuit gravida, venam circa genu insigniter tumidam habuit. Et extant exempla de mulieribus, quæ nunquam menstrua passa sunt nisi gravidæ. &c.

§. XVIII. Præsente nunc graviditate, magnam secum trahit catervam morborum quæ fere omnia eo periculum inducunt quod ad abortum tendunt, quocum causas plerumque communes habent, neque multum differunt in curatione; hoc ergo rite exposito, illi minime latebunt; hinc abortum, quasi summum malorum

(q) Aph. 61. L. 5. (r) Id Aph. 39.

rum omnium quibus affectæ sunt gravidæ, discutere totam navabo operam; & ne extra limites opusculi hujusce generis vagarer, reliquos vel in tactos relinquam, vel leviori calamo percurram.

Brevitati Institutæ nequaquam congrueret, si omnia hujus morbi nomina, variasque distinctiones, a diversis medicæ scriptoribus, huic pro vario tempore post conceptum accidenti aliisve circumstantiis consignatas, inserere conarem: qui cupiunt, consulent And. Laurent., Hoffman, &c.

§. XIX. Quamvis proprie tenuitatis conscius, probe noverim, quam parum valeat in re tam gravi, meum testimonium; opinionem tamen offerre mihi liceat. Ab omnibus rite quantum potui consideratis, mihi placet, ABORTUM esse fœtus immaturi in lucem editio, quocunque tempore fieret, post conformationem, & antequam capax ferre aerem externum existit, vel ingesta necessaria elaborare, & in naturam sui corporis convertere, potest; quacunque demum causa hæc concitatur & commovetur.

Absoluta jam definitione, ad causas excitantes nosmet accingamus. Et hic nullo modo impar erit observare, quasdam esse, quæ, aliis expositis, facilime intelliguntur, ideoque plus quam enumerationem harum supervacaneam fore Utinam mihi datum fuisse par voluntati otium & ingenium haud impar, tum alias forte fusius tractassem.

§ XX. Abortus varias agnoscit causas & a Matre & a fœtu. A parte Matris, peccantibus *flüidis* vel *solidis*. Fluida *quantitate* & *qualitate* peccant. Solida autem ob *rigiditatem*, *laxitatem*, *malam conformationem uteri*, *partiumve vicinarum*. A parte fœtus *situs malus*, *pondus* &c.

His addi possunt quædam accidentia, quæ aliquando haud sine magno periculo gravidis eveniunt abortumque producunt; qualia sunt postea enumerabo.

§. XXI. Ad vitium humorum quantitate peccantium spectat copia nimis adaucta vel diminuta.

Gravidas non raro nimia quantitate sanguinis i. e. plethora laborare, & a priori & posteriori facillime probatur. Cum autem hæc causa hoc aliisque morbis gravidarum producendis reliquis antecellit, & sine qua illæ parum valent, in animo est paulo minutius de ea agere. Sciendum tunc est, quod, facta ingravidatione non fiat sanguinis menstrui evacuatio; nam licet eadem & chyli & sanguinis copia elaboretur, idemque detur locus ubi colligitur, tamen aliquid licet parum a fœtu consumatur, & pro secun-

dinis impendatur, hæc enim plus incrementi capiunt primis mensibus quam ipse fœtus; Comsumptio hæc augetur de die in diem, ita ut primo mense copia non erit tanta ac si non fuisset gravida: tamen quando primo vice fluere debuissent, si non fuisset impraegnata, quosdam patitur dolores in locis consuetis, nec mirum; omnis enim sanguis nondum a fœtu consumitur, unde quædam quidem arietatio in hæcce vasa, verum non tanta ut capax sit elasticitatem eorum superare, & per consequens sanguinem per illa loca expellere.

Sed ulterius prosequamur gravidam usque in 2dum conceptus mensem, videbimus eam conqueri de dolore immani & lancinante circa easdem partes; non mirum revera: fœtus enim tam parvus existit paucoque indigeat alimento, ut tanta si non major sanguinis copia fuerit collecta, quam quidem primo mense, si non fuisset gravida; pressio ne foret eadem verum, provida natura duce, portio quædam ad placentam pellitur; Cum vero omnis sanguis ob tenellum fœtum, & vasa non satis ampla, ibi nondum contineri queat; portio alia reiterat arietationes & pressiones in vasa se deplere consueta; hæ vero non sunt tantæ ut omnium elasticitatem superent; minorem vero quorundam utpote minus resistentium superatur elasticitas; unde hæc vascula quasdam paucas guttas transcolant, certo plane argumento, quod plethora adsit, verum quæ vis allata diminuta.

Porro tertio mense elapso non tanta fit pressio vel arietatio, unde tum non ita frequenter fiunt abortus; In promptu est ratio; vasa enim uteri tum plus se accommodarunt ad omnem sanguinem accipiendum, & in bonum fœtus conservandum, qui hoc tempore liberaliori indiget alimento; quo enim fœtus plus increscit, eo uterum plus distendit; quo uterus plus distenditur, eo plus accrescit in mole, & omnia vasa fiunt ampliora. Hinc abortus sunt rari post tertium mensem, nisi a causa violenta.

A posteriori plethoram indicant, innumeræ pene observationes V. Snis. largissimæ & frequentissimæ (imo ad 40ies. (*s*)), Hæmorrhagiarum, aliarumque evacuationum, hoc tempore multoties in magna copia, salvo tamen & fœtu & matre, factarum; imo tam notoriæ ut superfluum esset exempla adducere.

Plethora autem dignoscitur (si sola sit) per pulsum magnum, ple-

(*s*) Vander Wiel Obs. 66. cent. 1.

plenum, & fortem, colorem floridum, tumorem venarum, sensum plenitudinis, & non raro per eruptionem sanguinis ex naribus, faucibus, & aliquando ex vaginæ vasis, quod bonum. Si ante conceptum, subjecta fuit fœmina magno profluvio mensium, magis nunc proinde eminet periculum.

§. XXII. A sanguine adaucto quomodo producitur abortus ex jam dictis (§. XII.) constat, nempe distensione vasorum uteri & placentæ, unde ita a se invicem recedunt ut soluta continuitate, oriatur fluor uterinus magnus, qui si aliquandiu durat, producit fœtus immaturi exclusionem i. e. abortum.

§. XXIII. Hac eadem causa, nempe plethora, alita, plurimorum symptomatum mater deveniat (qui tanquam novi morbi considerari queunt) ut sunt *Anhelatio*, *dyspnea*, *anxietas*, *animi deliquium*; *nausea*, *vomitus*, *prostratus appetitus*, *urinæ suppressio*, *varices*, *Inflatio pedum*, *uterinorumque labiorum*; *vertigo*, *dolores stomachi*, *inguinum*, *renum*, *mammarum*, *partium gravitas*, *fluor uterinus*. *&c.* quæ omnia symptomata & adhuc alia varia; a sola plethora dependentia, primis plerumque mensibus graviditatis contingentia, prout ab una eademque pendeant causa, eodem etiam remedio, sanguinis nempe missione, tolli vel præcavere debeant; hac enim ratione tristis abortio, aliaque quæ gravidis invadunt incomoda egregie avertuntur, in qua instituenda, tempus, locus, & copia maxime advertenda. *Tempus* esto præprimis 2do vel 3tio a conceptu mense, vel octiduum ante quando si non fuisset gravida 2da vel 3tia vice menses instarent; præcisum tamen tempus determinari nequit, urgente enim necessitate notata per violentiam symptomatum, omni tempore licet instituere etiamque repetere; hoc præcipue notandum est de illis quæ semel abortierunt, utpote quæ crebrius in idem malum incidunt. *Locus* sit semper in brachio; in pede enim instituta V. S. magnam & subitaneam nimis producit revulsionem, quæ summopere metuenda, nam si ullibi, revera hic loci verissimum est, quod omnis subitanea mutatio sit pessima. *Copia* determinatur prout fæmina plus minusve fuerit plethorica, prout vires plus integræ perstant, & symptomata sint vehementiora; porro primis mensibus plus licet detrahere quam mediis vel ultimis; verum necessitate urgente etiam tunnc larga copia est evacuanda. In gravida vero tenella non ita tuto secatur vena, si tamen symptomata nullis remediis superanda urgeant, non omittenda est, caute vero & moderate fiat.

§. XXIV. Si prægressa fuere sanguinis aliorumve humorum ni-

miæ evacuationes, ut e. g. poſt menſtrua nimia copia fluentia, poſt aſſumptum purgans, dyſenteriam, vomitum, ac hæmorhoides largiter fluentes; porro ſi fœmina morbo diuturno antea fuit exhauſta, vel ſi a natura eſt admodum tenella & exſucca, talis ſi fœmina gravida redditur; vel licet ſana ac vegeta extiterit ante imprægnationem, ſi tales ſenſibiles evacuationes nimia quantitate, ipſa jam imprægnata, fiunt, peccans adeſt imminuta ſanguinis quantitas; ſic gravida ex nimio ſanguinis profluvio mortua (*t*), & paſſim multa talia exempla adfert *Mauriceau*, in ſuis obſerv.: proinde vero multa mala fiunt; laxat enim ſolida, hydropem, tumorem œdematoſum, cachexiam, tabem, hyſtericam paſſionem, convulſionem, ſingultum & varia alia ex defectu humorum provenientia, ſed præcipue in gravidis animi deliquium, fluorem uterinum, abortum producit; teſte *Hipp.* (*u*). Quomodo autem vel qua ratione his efficitur abortus, in promtu eſt; nam propter habitum teneriorem & laxiorem, vix queat mater ex alimentis talem quantitatem boni chyli conficere, ut ſufficiat ad ſui ipſius nutritionem: & per magnas evacuationes, corpus non ſolum humoribus jam elaboratis & ad nutritionem aptis orbatur, debileque & laxum redditur, verum etiam inde ad alios humores nutritivos conficiendos ineptum evadit; impedita enim ingeſtorum aſſimilatio in naturam liquidi vitalis ſani, debetur jacturæ nimiæ humoris boni, & inertiæ virium ſolidorum in liquida (*w*); porro inde partes uteri laxiores ac magis lubricæ redduntur; unde duplici ratione ab hac cauſa metuendus eſt abortus, nempe vel moriatur fœtus propter defectum alimenti, vel excludatur propter laxitatem partium continentium.

§. XXV. Curatio conſiſtit in ablatione cauſæ, quæ obtinebitur (α) nutrimento boni ſucci facilisque digeſtionis, parvâ copiâ ſæpæ repetitâ, ſumendo; (β) iis quæ fibras vaſorum nimis flaccidas roborare valent; (γ) quæ fibras ſtimulando vaſa inertia & humores ſtagnantes movent: quia vero ſimul cum defectu ſanguinis plerumque vitioſa qualitas peccat, hinc prius accurate indoles propria humoris vitioſi, qui in ægro prædominans peccat; examinanda eſt, tum enim eligenda eſt ea materies cardiacorum, quæ oppoſita ſit illi detecto vitio; quænam vero hæc ſint, & quibus cautelis adhibenda, Lege, in elegantiſſimo Boerhaavii capite de cardiacis in Inſt. Med.; pauca adferam: Nutrimenta talia ſunt, panis bene fer-

(*t*) A. N. C. Dec. 3. A°. 7. obſ. 76. (*u*) L. 5. Aph. 44.
(*w*) Boerhaav. Aphor. 25.

fermentatus, Biscoctus, lacticinia, jura carnium juniorum animalium, facta cum hordeo, oryza, scorzonero, apio, Endivia, lactuca &c. cui adde aliquid macis, & 1 vel. 2os vitellos ovorum, sumant omni quadrantis horæ spatio cochlearia duo vel tria; conveniunt hic potus ex aqua hordei cum aq cinnam. succ. citri & pauco saccharo & aliquot unc. vini, parati; cerevisiæ crassæ, vina hyspanica, canariensia, &c. parva copia data. Instituatur etiam lenissima deambulatio post assumptum cibum; omnia enim viscera tunc melius suo funguntur munere; vitent omnes & corporis & animi motus vehementes.

§. XXVI. Procedamus nunc indagare quænam sunt vitiosæ qualitates humorum quibus gravidæ sæpe laborant, & quæ causæ abortus fieri possint. Hæ sunt Viscíditas, Tenuitas, acrimonia.

Non opus est hic impendere verba, quomodo Lentor seu viscíditas sanguini inducatur; sed me satisfacturum arbitror, si demonstravero quasdam hujus effectus, signa, curationem, etiam quo pacto hinc abortus produci queat, ut præcaveatur.

§. XXVII. Humores viscidi in corpore nostro nati, actione circulationis (plerumque nunc temporis debili) difficilius solvuntur, partes ejus tenacius cohærent inter se, & cum lateribus vasorum, & accumulantur in minutissimis vasculis; multa ab hinc eduntur phœnomina, quæ utpote facile intelligibilia, brevitatique studens cuncta non explicabo; sed plurima solummodo repetam: ob infarctionem pulmonum oritur *anhelitas*, *dyspnea*, *anxietas*; hæc ultima etiam interdum jecori male se habenti originem debet; in ore colligitur *multum viscidi* circa dentes, in faucibus, mane os pituita plenum, facies & palpebræ *tumidiores*, *pallidæ*; ventriculus a pituita oppletus, *tumet*, *inflatur*, *nauseam & vomitum* patitur; a minima assumptione implentur, massa enim hæc viscida quasi fermentat, & quia aëris bullulæ excitatæ difficulter sese extricant, hinc tota massa intumescit; inde *flatuum eructatio multa* sine levamine: In intestinis sic accumulatur, *venter inflatur*, fiunt *murmura*, *flatus*, *borborygmi*, *crepitus*; Bilis, succique pancreatici saponacea vis extinguitur; hinc ingesta, quia simul tonus ventriculi ac intestinorum maxime debilitatus est, non mutantur in bonos ac laudabiles humores, verum singula propriam suam naturam sequentia, variæ & oppositæ acrimoniarum species producantur; *unde prostratus iterum appetitus*, *cibique fastidium*, *cardialgia*, *pica malacia*,

Βϐλίμος, Κονοξέκις &c. hujus abſurdorum appetitus mira extant exempla (*x*).

In ſanguine exiſtente viſcidate; *tardiorem circulationem*, *colorem pallidum*, *frigus gravitatem*, *ſolidorum laxitatem ac inertiam*, *leucophlegmatiam*, *œdema pendentium*, *ſecretiones & omnes excretiones tardiores*, *viſcidiores* producit; hinc *Urina alba*, *cruda*, *contentis ſaturata*, vel *pallida*, *tenuis*; *inceſſus tardior*, *ſedendi ac decumbendi amor*, *pigritia*, *ſenſuum torpor*, *ſomnolentia*, *incubus*, *vertigo*.

§. XXVIII. Notum nunc eſt, ut fœtus in utero materno ſanus ſit; requiri, ut alatur bono & laudabile alimento; Impoſſibile autem foret, illum haurire poſſe bonum alimentum, cum mater ipſa nunc eo deſtituitur; deficit enim vis viſcerum matris, imo aliquando ita pica laborat, ut abſurda plane appetat, quæ minime in bonum chylum, multo minus in bonum ſanguinem converti poſſunt; hinc ea vel indiſſoluta manebunt, vel ſuam propriam ſervabunt indolem; hincque quo minus laudabile alimentum a matre aſſumatur, eo major oriatur humorum a ſtatu ſano abalienatio; fœtus fit debilis, deſtituitur namque bono alimento; unde moritur, & tum ſtatim ejicitur, quod in hoc caſu tum optimum; vel per multum temporis retinetur & corrumpitur; unde tum matri maxima & incurabilia patrat mala.

§. XXIX. Curatio perficitur (1) Evacuantibus (2) Reſolventibus (3) acrimoniam corrigentibus.

1. Si in ventriculo hæreat collectum viscidum, præſtat ſaburram educere, hinc bibant incidentia & lenitur ſurſum moventia, poſtque ſingulum vomitum hauſtum aquæ callidæ aſſumant, donec ſponte ceſſat; dein curatio ulterius peragenda, ſtomachicis, amaris, Roborantibus. In inteſtina delata pituita inde expellenda purgantibus mitioribus, eccoproticis, requiruntur ergo talia quæ leni ſaponacea vi ac roborante prædita ſunt, ut Manna, Caſſia, tamarindi, myrobalani, pruna acido dulcia, Rheum, ſenna; cum his, aliquamdiu pergendum, ut alvus lubrica ſervetur; maxima vero cum cautela adhibenda ſunt & hæc & vomitoria, nec unquam (ſi plethora adſit) proferenda, ſed poſt V. S. inſtitutam; & ſi turbationes aliquæ ab iis excitantur, opiatis ſedentur.

2. Materia viscida plerumque generata in ſanguine, cæterisque humoribus circulantibus, quod minor actio ſolidorum; Indicatur er-

(*x*) Vid. Tulp. l. 2. c. 24. Mizaldi memorab. cent. 1. obſ. 28. Id. Ibid. cent. 7. obſ. 78.

ergo illam actionem & dependentem circulationem esse adaugendam; nec minori cautela hoc peragendum; illa enim lenta diuturnaque stagnatione inviscata materies non potest unico quasi momento in fluorem redigi. Ut igitur periculum & maxime quidem in gravidis, evitemus, media insistenda est via; a lenissimis incipiendum ad fortiora pergendum: illa medicamenta petuntur ex attenuantibus, saponaceis, amaris, aromaticis; instituantur frictiones cum pannis asperis fumo aromatico, aut spirituoso aspersis. Porro evitandæ sunt omnis causæ viscidum producentes; potus & cibus sit bene fermentatus, aromaticis conditus (§. XXV.); aër siccus, serenus, apricus, modice calidus eligendus; corpus nunquam in otio torpeat, sed levi motu exerceatur; neque somnus neque vigilia modum excedant.

3. Hoc fit ingerendo talia liquidis peccantibus contraria, sed hoc obtinere multum facessit negotii, ut enim corrigatur noxium, cognoscenda est diversorum horum natura, & extinguens antidotum; varia talia prostant quæ vel ex morbo vel ex vitiato humore nomen habentia, vocantur antacida, antialcalica, antiscorbutica, antihectica, antipureton &c; hæc si explicarentur nimium occuparent spatium, hinc ergo singuli horum tituli apud materiæ medicæ scriptores evolvendi ac inspiciendi sunt.

§. XXX. Nunc differendum est de causa hujus morbi altera in vitiata qualitate fluidorum existinte, scil. *Tenuitate* nimia fluidorum.

Occulatissimus *Leewenhoek*, vir incomparabilis industriæ in his indagandis, experimentis sedulò & accuratè factis, evicit, globulum unum cruoris rubri ex sex serosis tantum constare, hos ex sex lymphaticis, & sic deinceps donec ad globulos perveneris, qui suâ parvitate omnem captum fugiunt, & tandem in incredibilem adeo subtilitatem abeunt quæ omnem omnino imaginationis vim exsuperet. Hi globuli haud ita arcte uniuntur, quin sponte separentur, si solida, quæ sunt instar vis comprimentis, nimis inertia fiant; nam quo debiliora vasa fiunt, eo tenuiores humores facti sunt: sanguis enim solâ efficaciâ vasorum compingitur; quâ deficiente, globulis tardius motis, certè fiet eorum divisio in globulos minores, ex quibus componuntur: inde fluida plasticam suam naturam, propriumque cohæsionis gradum, amittunt, fit colluvies serosa, dissolutio, & nimia liquorum attenuatio; qui quando propria crassities abest, nimis copiose in vasa lateralia derivantur, hinc per arteriolas uteri evanescentes (§. VI.) transeunt, inque cavitatem ejus stillantes, nexus placentæ solvitur, & inde fiat fluor ute-

rinus, posteaque abortus. Sphærularum hanc humorum separationem, qua sanguis rubore suo, & alii coloribus propriis, privati sunt, dissolutionem vel attenuationem secundum causas dicimus. Ad hanc vero haud minimum conducit, nimius usus aquosorum, quæ simul diluunt & relaxant; & Attenuantium proprie dictorum, vel victuum vel medicamentorum, quæ particularum suarum figura vel rigiditate, cohæsiones globulorum dividunt; sed quæ parum valent nisi diluentibus juncta sunt. Si nunc in gravidis tales etiam concurrunt causæ, quibus inferiora laxantur, & eo sanguis attrahitur, quidnam mali non expectandum est. Hinc merito damnandus est mos ille deterrimus ignem pedibus perpetim supponendi, dum quotidianis ingurgitationibus Theæ Coffeæque impletur corpus, præcipue si eodem tempore adsit habitus mollior, multumque otii; de quibus ait magnus Boerhaav. se novisse quasdam, quæ vix integra septimana a mensibus liberæ fuerunt; & ipse monet quod nisi ad labores redeant, 4simo Anno ætatis Hydropicæ pereunt; & si conceperint plerumque abortiunt. (*)

Hæc eadem vivendi ratio, cum eodem tempore plagas humidas incolunt, magnopere ad fluorem album producendum confert; & hoc confirmatur abhinc, quod sæpius accidit opipare & otiose viventibus, quam iis quæ labore exercentur, & victu duriori utuntur; & ni fallit historia, medico in hac urbe ingeniosissimo, mihi communicata, confirmationem dant fœminæ Batavæ, præcipue incolæ Amstelodami & viciniorum, utpote quæ multum hoc morbo laborant. Abhinc etiam fiat sterilitas, immediate nempe uterum humidum reddendo, ut Effatus sit Hipp. (†) vel mediate per frequentes abortiones uterum laxando; cujus ultimi veritas jam diu patuit.

Vis etiam attenuantium hocce in casu minime dubitandum est; ego ipse, solo usu *flor. sulph.* cum *melle* pluribus diebus repetiti, talem vidi fluorem uterinum, fœminæ generosæ accidisse, nempe in principio 7mi. mensis, ut cito abortierit, nec sine ultimo periculo evaserit.

§. XXXI. Curatio absolvitur talibus quæ sanguini suam densitatem restituunt, solida laxata roborant; ad quæ nil magis conducit, quam medicina Gymnastica, frictiones &c. de quibus antea;

Quæ

(*) Vid. Haller. not. in Inst. Boerhaav. vol. 6. p. 93. (†) L. 5. Aph. 63.

Quæ aquositatem sanguini inducunt, sub titulo victuum vel medicaminum, vitare; contra vero victu maxima nutriendi facultate prædito, itaqne preparato quod vix actione corporis indigeat, ut in nutrimentum abeat, attamen non cito putrescente; medicamentis incrassantibus, subastringentibus, roborantibus, uti, debemus. Confer §. XXV. & XXIX. 2.

§. XXXII. Antequam ad vitia solidorum transeo, parumper liceat hic de vomitu in initio gravidationis superveniente agere, qui tunc temporis nil nisi symptoma est, (nec multum metuendum) a Consensu partium & menstruis non fluentibus ortum ducens; sed si nimis diu protrahitur, stomachus debilitatur, digestio spoliatur, humores corrumpuntur; mater & fœtus alimentis privantur, unde omnia solida, & viscera & vasa, laxa fiunt, & fundamentum mali habitus fœtui struitur; sanguis non reficitur novo confecto chylo, hinc magis adhuc propriam suam sequitur indolem, lentescit nempe & viscidus fit, vel tenuis, & ad putrescentiam vergens. Si ergo ultra 4tum mensem durat hoc molestum symptoma, omni cura sedandum est: quomodo vero hoc faciendum est ex jam dictis patet.

Quomodo sanguini inducitur acrimonia (§ XXVI.), quid ab hujus stimulo metuendum est, & quævis requiritur curatio, prædictis (a §. XXIV. huc usque) perpensis, facile patebunt.

§. XXXIII Perlustratis nunc morbis, abortum minitantibus, vitio fluidorum productis; ad alteram partem, vitia nempe solidorum, breviter me accingam.

Solida tunc sunt in causa, (1) Quando ob *nimiam rigiditatem* uterus partesque vicinæ sine ruptura expandi nequeunt; cognoscitur hoc, si mulieres carnem duriorem habent, si parce purgari solent, si tota vita multum laborarunt, uno verbo si toto habitu viragines existant, vel si forte ætate nimium majori quam par est (pro prima vice) conceperint. Hinc fœtus incrementum Debitum non acquirit, verum moritur, vel monstrosam adipiscitur formam, hincque expellitur. Hi casus præviniri debent laxantibus; aquosis nempe, mucilaginosis, humectantibus, oleosis &c. tum interne quam externe diu adhibitis. Præterea huc referatur Uterus scirrhosus vel male conformatus, v. g. Bipartitus; & sic etiam peccant partes vicinæ, quando male sunt dispositæ, ut luxatio vertebrarum lumbi, pelvis cavitas nimis arcta &c.

2. *Si ob laxitatem nimiam*, partes minimo motu & pondere tam facile dilatantur & cedunt, ut intus contentum fœtum retinere nequeant;

queant; Cognoscitur signis ac curatur medicamentis contrariis prioribus (§. 33. 1.) vid. §. 24. 25. 27. 28 30.

§. XXXIV. Nunc aggrediamur ad fœtum; & ipse procreat abortum, quando ob malum situm, fune nempe umbilicali collum vel corpus varie circumdato, vel ob brevitatem ipsius funis, placenta, adhæsione disruptâ, avellitur, hincque producitur fluor uterinus non sistendus, nisi & fœtum & secundinas educendo. Porro ultimis mensibus, fœtu, placenta, contentis in amnio & chorio humoribus, magnitudine, pondere, & quantitate auctis; Uterus sine decremento crassitiei suæ mire extenditur, ascendit, remotis intestinis, superiora ac interiora versus, functionibus partium proxime adjacentium, impedimento est, illasque premit, hinc origo symptomatnm multorum nullo modo permanente graviditate radicaliter curandorum, post partum vero facile cedentium; Hæc sunt *dyspnea*, *vomitus*, *urinæ suppressio*, *alvi durities & tarditas*, *hæmorhoides*; *&c.* In quantum vero vehementia abortum minitant, imo ab eo solo periculum suum trahunt, atque attamen, aliquo modo, leniri possunt; quomodo hoc fiat, explicatis his singulis addam.

Dyspnea, fit quia Uterus assurgens in abdominis cavo omnia contenta abdominalia sursum premuntur, unde magna resistentia oritur diaphragmati, quod hinc in inspiratione eousque non potest cedere in abdomen, ut cavitas thoracis augeatur ad sufficientem aëris copiam per pulmones hauriendam; hic affectus si ullam admittit medelam, obtinetur, quieta manente ægra, & stricte evitet quæcunque passionem metus Excitarent.

Vomitus. hic etiam fit, quod pressis visceribus abdominalibus situ ac mole uteri, eorum motus peristalticus fit inversus; talem etiam vomitum inormen ob ingentem fœtum 8vo gestationis mense notavit Mauriceau; nil hic iterum radicaliter agendum est, quieta se modo teneat ægra, & decumbat potius quam sedeat, parva copia sit dieta, potiusque sæpe repetita; interim urgente illo symptomate subinde assumat aliquid vomitum compescentis remedii; externe etiam adventriculi regionem roborantia stomachica applicari possunt.

Urinæ frequentia, *suppressio*, *stranguria.* Hæ affectus inde fiunt, quod vesica immediate utero incumbens, illa ab utero fœtu repleto, & expanso, premitur in minus spatium, quo fit ut pro more expandi nequeat, ac sufficientem lotii copiam continere; hinc fit ut quo magis augetur graviditas, eo crebrius urinam emittere cogantur; porro quia uterus ascendit in abdominis cavum, ibi comprimit

mit renes ac ureteres, ita ut tam parca copia urinæ ſecernitur, & ad veſicam fertur, ut vim ſphincteris ſuperare nequiens, diu ibi ſtagnando acrimoniam ſuſcipit, qua mucus veſicam obliniens detergitur, & illam vellicando, ad expulſionem ejus frequentiorem, ſtranguriosam, ſæpeque incaſſum, excitatur. Aliquando etiam accidit ut poſtremis menſibus gravidationis, pondere uteri & contentorum, vel fœtu inverſo, & capite ſuper oſſa pubis fixo, ita premitur collum veſicæ, ut impediatur urinæ excretio; fortis vero aëris inſpiratio & retentio quæ quaſi antagoniſtæ ſphincteris veſicæ ſunt, locum in gravidis non habent. Omnia quæ in his caſibus fieri poſſunt, in eo conſiſtunt, ut ægra lecto ſe tradat ac decumbat, ſic enim veſica liberatur ab illo pondere; adhibeantur formenta renibus, & pubi applicentur, ex lacte tepido, aut decocto herbarum emollientium, & refrigerantium, malvæ, altheæ, violar, parietar:, cum pauco ſem. lini; eorundam infuſiones ingerantur, quatenus ad mucum deterſum reficiendum, acrimoniam vero obtundendam, aptæ ſunt; propter vicinitatem poſſunt etiam clysmata foventia, ac laxantia injici, ut urinæ ſecretio melius peragatur; his non juvantibus ad ultimum præſidium deveniendnm eſt, immiſſionem ſcil. catheteris, qui inunctus oleo, in veſicæ fundum, immittendus eſt, cujus ope urina illico exitum habitura eſt, ſin ſuppreſio redierit ad idem auxilium recurrendum erit, donec accidentia fuerint.

Alvi durities & tarditas. Ab uteri enim nimia extenſione, æque premitur rectum inteſtinum poſterius ac veſica Anterius, hinc in eo accumulantur fæces, & omne quod adhuc liquidum in iis ſupererat, per vaſcula abſorbentia amittunt, unde non niſi ſolæ craſſæ remanent; ſi hiſce nunc addideris, quod viæ non ſunt lubricæ, quod ob ſanguinis viſciditatem, glandulæ Peyerianæ non ſecernunt liquidum, naturali ſimile, quod Bilis laudabilem ſuam qualitatem ſaponaceam amiſit, & quod hinc inteſtina ſuo clysmate naturali carent; clariſſime patebit, cur fæces craſſiores, & majori vi, ut excernantur, egent: Eam in rem victus ratio idonea admodum confert, in uſum adducendo cibos, humectandi vi præditos, & inteſtina lubricandi, ac fæces emolliendi, utatur ergo gravida, juſculis juriorum animalium, oleoribus humectantibus, prunis, pomis, coctis &c; alvi laxitatem, ſi ope diætæ procurare ſibi nequeat, admittat clyſterem emollient: ac laxantia medicamenta; caveat vero medicus a ſtimulantibus, ne alvo nimis moto lethalis oboriatur diarhæa, annotante Hipp. (*y*); ab altera parte proſpiciat ne al-

vo

(*y*) Lib 5. Epid. —— vid. Celſus lib. 2. ch. 7.

vo nimis adstricta, fiat tenesmus, & hinc abortus, juxta Idem Hipp. (z).

Hæmorrhoides. Ab utero incumbente, crassisque fæcibus, venæ ab utraque premuntur, reditus sanguis impeditur, earum latera ab extendente sanguine protuberant, hinc fiunt hæmorrhoides cæcæ, quæ diu durantes, disruptis repagulis, abeunt influentes: in priori statu, foveantur emollientibus, ut laxentur, postea applicentur hirudines, vel fricentur foliis ficus, ut sanguis eliciatur, qui fluat donec sponte sistatur; si vero aliquid contra indicant, V. Gr. animi deliquium &c, ob nimiam copiam amissam, statim sistatur aliquid stypticum imponendo. Abhinc facile etiam intelligatur, quare gravidæ, varicibus, ac œdemate partium inferiorum & similibus sæpe laborant, & quomodo curantur.

§. XXXV. Ordine jam ducimur ad expendendas quasdam alias hujus morbi causas, sub titulo accidentium antea memoratas; Talia sunt, Motus Violenti, Lapsus, ictus, medicamenta stimulantia, hysterica, Emenagoga imprudenter adhibita, animi affectus &c.

Motus violenti. Qualis sunt Saltatio, cursus, equitatio, vectio in rheda aliisve machinis super vias stratas; his enim valde succutitur corpus, musculique exercentur; hinc magis promovetur circuitus sanguinis per venas, unde citius repletur cor, sicque sæpius contrahitur; plus sanguinis eodem tempore ad cerebrum vehitur, plures spiritus separantur, ideoque fortius contrahitur cor, majorque, sanguinis quantitas, per aortam descendentem impellitur, & invenis uteri accumulatur; tunc distenduntur vasa lateralia, succussionibus etiam multum adjuvantibus, placenta divellitur, fluxus uterinus producitur. Eundem effectum aliquando in renibus ab iisdem causis vidimus.

Lapsus. Cui in procedendo gravidæ sunt maxime proclives propter æquilibrium sublatum, pondere maximo anterius vergente, hinc non curatur nisi post partum, tempore vero gestationis aliquid levaminis afferri poterit per fascias latas, imo ventris circumductas, superiora versus ducendas; Conveniunt his fœminis, calcei lati & humiles, in procedendo habeant comitem qui eas sustineant, præterea vitent scalas, aliaque loca declivia & inæqualia. Lapsus periculum abortus inducit, vel succussione, vel impingendo abdomen in aliquod corpus durum, & tunc idem fit quod,

Ictus. qui ob vim subitam, (qua sæpe solvatur nexus placentæ, &

(z) Aph. 27. Lib. 7.

& forte occidatur fœtus) contusionem & inflamationem utero allatam, merito periculosissimus habetur; hinc equidem non mirandum est quod in sacris scriptis legitur illum virum esse morte plectendum, qui gravidæ abdomen pugna feriret, nam ille matrem & fœtum interficit. Huc etiam pertinent mali effectus, quos sæpe nimia abdominis extensio, in allevatione brachiorum & subita depressione, aut gravioris ponderis elevatione producit.

Medicamentorum stimulantium &c. operationem hic indagare, plus quam par est spatii occuparet; sufficiat ergo notare, quod ea ipsa ratione, qua utuntur in obstructionibus mensium, in hoc casu vetuntur; nempe quod sanguinem attenuant, motum momentumque ejus augent: ergo raro si unquam, & maximis cautelis in usum revocanda sunt, dum mulier utero gerit.

Immodicus usus veneris iisdem fere rationibus, non injuste, in causas abortiendi enumerari possunt, testante Spectatissimo J. Friend (*a*). & Gul. Fabritius (*b*).

Accidentia jam jam tradita plerumque curam feminæ ipsius, vel iis curantis medici requirunt, ut evitentur; sequentia vero nempe,

Pathemata Animi, nulla humana prudentia evitanda sunt, attamen quantum corpus afficiunt, fœminæ tristi sane experientiâ non ignorant. Sed quoniam philosopho magis quam medico convenit mutuam sympathiam inter corpus & mentem explicare iis relinquam; contentus solummodo pauca de effectibus sensibilibus offerre, ut abhinc pateat, abortum aliquando his originem debere. Atque ex his pauca exempla proposito satisfaciat.

Nemini tunc non notum est observanti, quod in Irato homine statim nascitur validior & celerior cordis contractio, pulsus fit plenior, fortior, celerior, Tument omnia & expanduntur, etiam in macilentissimis: Calor major nascitur toto corpore, omnes fere tenduntur musculi, truces prominent oculi, scintillantes, sanguine suffusi &c. Hæc omnia, apud Homerum, qui tam pulchre naturam ubique expressit, bene memorantur:

Irati Agamemnonis oculi igni lucenti similes erant (*c*); Irato Achilli ob vi abductam puellam terribiles lucebant oculi (*d*); Ajaci suadenti, ut arma Caperet, respondet Achilles, *sed mihi tumescit Cor ira &c.* (*e*) dum a Thetide arma allata Conspiceret Achilles, *statim ira subit, & oculi terribiliter sub palpebris tanquam jubar apparebant* (*f*). Contra

(*a*) Emen. ch. 9. (*b*) Cent. II. obs. 80. (*c*) Iliad. Lib. I. pag. 7. (*d*) Id. Ibid. p. 11. (*e*) Id. Lib. 9. p. 171. (*f*) Id. Lib. 19. p. 346.

Contra vero subito terrore perculsus homo pallet, friget, contrahitur toto corpore, pulsus celer sed parvus & inæqualis, Cor palpitat, summa oppressio circa pulmonem & suspiria adsunt, omne robur membrorum solvitur, tremor fit totius corporis, vel & aliquando attoniti obrigescunt statuæ instar, & vox faucibus hæret. Hinc frigidum timorem dixit Homerus (*g*), & alibi (*h*) pallidum timorem vocavit; dum irruentem menelaum fugit Alexander, *træmor occupavit membra*, *&* *retro secessit*, *&* *pallor occupavit genas* (*i*); similia & in pluribus aliis locis habet.

Quantum autem Tranquilla mentis Serenitas, vel mediacris hilaritas placida spe fulta, Conducant & sanitati tuendi, & morbis medendis, omnibus patet: Dum dira mæstitia, & anxiæ curæ etiam corpus depascuntur: hinc elegantissime cecinit Ovidius (*k*).

Attenuant vigiles corpus miserabile curæ;
Adducitque cutim macies, *&* *in aëra succus*
Corporis omnis abit; *vox tantum atque ossa supersunt.*

§. XXXVI. Quare abhinc metuendus est Abortus nemini parum corpus humanum studenti latebit; quem autem opem afferre non tam facile determinatur; Quod ad mentem spectat, optimum quod novi consilium dat Celeberrimns Boerhavius, (*l*), scil. " magnos affectus ratiocinio, excitamento contrarii affectus, ,, vel divertendo sopire. Quoad corpus, varii varia requirunt; dum enim in uno vim vitæ prudenter sopire, plenitudinem minuendo, solida laxando, VS^ne^. Evacuantibus, & laxantibus adhibitis, necesse est: In aliis eadem vis Excitanda est stimulantibus, Cardacis, & nutrientibus. Ubi vero validi animi affectus omnia turbant in corpore, & totum systema nervorum irritant, ut in hysterica passione sæpe fit; tunc confugiendum est ad illa quæ spiritus sopiunt, & omnem cerebri actionem pro tempore silere faciunt: tale imprimis auxilium dat generosus ille papaveris succus, qui parca copia sumptus lætissimum facit, & (qui ni experientia doctus cogitavisset) sensum, & instar Nepenthes Helenæ omnium malorum oblivionem; aucta dosi somnum profundum inducit, nimia copia tandem apoplexiam.

Vini usus in homine non admodum assueto similia facit, magnam

(*g*) Id. Lib. 9. p. 149. (*h*) Id. L. 14. p. 272. (*i*) Id. L. 3. p. 59.
(*k*) Metamor. Lib. 3. (*l*) Aph. 104.

gnam nempe hilaritatem, validos animi affectus lenit, tandem optatam omnium malorum requiem, somnum inducit.

§. XXXVII. Omnes morbi quibus gravidæ corripi possunt aliquomodo Abortnm minantur, ex iis vero quidam sunt qui præcipue illas periclitantur, vel ob universam mutationem humorum, vel ob dolorem, aut actionem fortem Partis læsæ, vel ob vicinitatem loci; de quibus solum mentionem faciam.

Hi sunt febres acutæ, tusses ferinæ, morbi omnes convulsivi, inflamatorii, præcipue intestinorum & renum, ut Ilius, colicus, nephritis, calculus renum, vel vesicæ; quorum singuli pro natura sua idoneis remediis tractandi sunt, ratione semper habita præsenti statui patientis.

§. XXXVIII. Signa imminentis Abortus, & legitimi partus magna ex parte sunt communia; nam in utroque casu cum quadam precedente horripulatione, & partium extremarum refrigeratione, dolor pressorius in lumbis, qui sese extendit ad imum ventrem, percipitur; postea ad os sacrum, coxendicem, & inguina descendit cum pulsuum arteriarum auctiori; os uteri fit humidum, & relaxatur, & evacuatio instar loturæ carnium procedit. Speciatim vero in Abortu ante ex pulsionem fœtus, sanguis purus cum grumis sat largà sæpius copiâ cum summa debilitate, & frequentius animi deliquio ejicitur (*m*).

§. XXXIX. Diagnosis præcipue sanguinis fluxui pendet; multum ergo interest scire num ex vasis uteri seu vaginæ profluit.

Ex utero fluere noscimus 1°. Si os uteri apertum digito immisso deprehendamus. 2do. Si sanguis immoderate profluat, nam propter augmentationem vasorum uteri, multum sanguinis hæret in ejus substantia, effluxurum vero impedit placenta, hæc vero ab eo abrupta, facit illico talem hæmorrhagiam quasi victima esset recens mactata; Sed si clausus sit uterus, & fluor moderatus, lente stillans; tum non est fluxus uterimus, sed tum vasa in vagina se evacuant, quod salubre est (§. XXI.): quare fallit aliquando Aph. Hipp. (*n*) ubi ait: " Si mulier gravida sit menstrua-„ lis, fœtus non potest esse sanus.

§. XL. Prognosis habetur a viribus & gradu sanitatis quibus gaudet

(*m*) Hoffman system. rational. Tom. 4. pars 3. S. 2. ch. 9. §. 4. Hipp. de Morb. Mulier. L. 2. §. 6. (*n*) L. 5. Aph. 60. Hofman l. c. §. 5.

gaudet fœmina; a causa magis vel minus violenta; Estque etiam eo periculosior quo adultior fœtus existit; hinc ergo post sextum mensem quando vasa mire distenduntur vix possibile est, fluore uterino superveniente, impedire quin sequeretur Abortus, & sæpius cum magno periculo (§. XXX.); contra vero ante hoc tempus, justa methodo medendi instituta & continuata, sæpe fluxus coercetur, & ad debitum tempus conservatur in utero fœtus; atqui si acciderit ante hoc tempus Abortus sæpe adsit parvum periculum, imo forte nunquam notum fuit, fœminam tunc ab eo solo obiisse: ergo concludimus quo propior est fœmina, debito tempori partus, eo magis imminet periculum, si fluore uterinos corripiatur.

Hic observatu dignum est, quod dolores quo validiores sunt eo felicius ad finem ducunt partum; Ergo in tali casu resuscitandi; Imo exclusio fœtus a natura hac ratione excitata, raro tam malis sequelis excipitur, (si debito tempore fit) ac operatio (§. 46.); ut pote quod citius sistit hæmorrhagia & contrahitur uterus, (*o*). Cavendum autem est ne nimia mora sanationem eludimus.

§. XLI. Omne nunc auxilium quod in abortionis negotio, a medenti sperari ac promitti potest, in eo duntaxat consistit; ut præcaveat futurum, & imminentem vel jam præsentem curet. Primum indicatum impetrare licet si ope remediorum ex diætetico, Pharmaceutico, & Chirurgico fonte petitorum, eas causas, quæ pravam abortiendi dispositionem utero induxerunt, omni cura & studio amovere nitatur; tales vero quæ eandem inducere possunt non minori studio impedire. Hujusce indicatus una pars jam tractata, ad alteram quæ prophylactica audit, nunc aggrediamur. Eum in finem, gravida per totum gestationis tempus bonum in rebus NN. regimen servet; *Aër* igitur sit temperatus, nam nimium calidus aut frigidus nocet (*p*), in eo ne sint acres odores, gravesve fætores. Sit prægnanti in *victu* sobrietas; *Cibi* sint euchymi & eupepti, vitatis omnibus crudis, dyspeptis, flatuosis, acribus diureticis, emenagogis &c. nimia quantitate simul non ingerantur, sed modice pluries de die, ne concoctionem impediant, vires gravent, vomitumque inducant: *Potus* sit cerevisia, bene defæcata non vetusta, vinum molle, mediocris substantiæ,

(*o*) Mem. Acad. Royal. de Chirurg p. 368. (*p*) Hip. L. 3. Aph. 12.

tiæ, cum cinnam. cariopn. &c. aromaticis (si delectant) infusum.

In *motu & quiete* sit certa ratio; deambulationes igitur & moderata profunt exercitia; cursus vero, saltus, choreas, devitent, equitatione vel venatione non delectantur: Caveant ne spem uteri avertant vehementes animi affectus, ut nimium gaudium, risus ira, timor, mæror, Zelotypia & Terror; nec medullis acrius insidens amatorius furor, disjiciat homuncionis radiculam; nocet etiam res horridas aspicere, quia terrorem maximum incutiunt; terrent parriter sonitus nimis vehementes, ut tonitruum bombardarum, fragores, clangoresque tubarum & similes. *Somno* placido non nimis protracto indulgendum est. Alvus nec nimium sit stricta, nec laxa nimium; aut si impuritates primas vias occuparent, non erit alienum ipsam purgare, ,, *prægnantes enim sunt* ,, *medicandæ, si materia turget, Hipp.*, solvatur ergo leni purganti, diæta laxanti &c. *Vestes* pariter caveant arctiores, quæ uterum comprimunt, fœtus enim vel incrementum prohibent vel pravam ipsi figuram conciliant, ideo præstat laxioribus uti indumentis ac liberis; evitentur denique quicquid uteri spasmum valebit irritare, vel contra fibras ejus nimium laxare; quicquid musculos abdominis suscitabit, vel nervorum erithismum excitabit; quicquid humorum accendet orgasmum, vel eorum plasticam naturam destruet, atque eos eodem tempore ad inferiora attrahet.

§. XLII. Ad alterum indicatum nunc pergamus, nempe si causæ alicujus internæ vel externæ efficacia instet abortus, doloresque ventrem ac lumbos fatigent; si fieri possit, omni arte impediendus, est doloresque sedandi; hinc fœmina in lecto statim collocanda est, in omnimoda corporis ac animi quiete, omnibusque causis, appropriata opponenda sunt remedia; sic v. g. si plethora in causa esset, & vires matris constant, statim instituenda est V. S. & si opus repetenda ad læve animi deliquium; si alvus sit stricta, administratur Enema emolliens; dentur Anodyna, & si ulla apparet sanguinis distillatio, Adstringentia, inter quæ, cæteris omnibus adhuc inventis, Pil. de Styrace, & Tinct. Antiph. Pharmacop. Edinburg. palmam præripiunt, quæ adhibeantur cum infusione fol. rof. rub., cum pauxillo spir. vitrioli; potus communis sit aqua frigida, cum succo citri, vel simili frigido & acido medicamento. Hujusmodi molimina ad abortum, quoties occurrunt, toties, monente Boerhavio, e partibus superioribus mitten-

dus est sanguis; Imo tantum hic valet V. S. ut lanceola quasi specifica vocari possit, nempe si plethora adsit, vel habitus abortiendi præcesserit, vel ad abortum præcavendum, vel imminentem avertendum; & qui eam negligit, solis adstringentibus confidens, sane œgris suis male consulit.

Multa extant exempla, quæ jam dicta confirmant, ex quibus haud minimum affert Celeberrimus Professor noster, D. VAN ROEN, in prælectionibus suis, de fæmina, quæ multoties abortivit, sed demum (ipso monente) V. Sne. 2do mense instituta, nempe octiduum ante menstrua prodire debuissent, pro secunda vice, si non fuisset gravida, & unoquoque mense repetita usque ad septimum, fœtum conservavit ad debitum tempus, & tum infantem optime valentem feliciter peperit.

§. XLIII. Si vero contra, sanguinis defectus in causa esset, vel largus fluxus sanguineus præcessisset; ægra in quiete posita, situ horizontali, adstringentibus ac anodinis non omissis; adhibeantur analeptica in quibus materia jam fere ita præparata adest, ac in corpore sano & forti sit, quæ parva sed sæpe repetita copia assumenda sunt; abstinendum tunc omnino est à V. S. sed ligaturæ extremis admovendæ sunt, ut sanguis eo per arterias dilatus, in venis moreretur; & aliqui volunt ut frigida ventri applicata essent; summum est remedium in utroque casu, omnia vestimenta, primo momento solvere, ut vasa laxentur. His methodis sæpe felicissime coercetur fluxus, sed semper metuendus ne reverteret, cum plerumque tunc debetur separationi cujusdam parvæ partis placentæ, sanguis vero nunc coactus & eo concretus, quasi obturamentum devenit, quo clauduntur ora vasorum, facile vero iterum separandum, nisi fœmina ipsa omni cura & prudentia in præscriptionibus medici prosequendis utitur; hinc ergo medico interest presertim adolescenti, prognosin de fluxu recidivo facere, ut & de necessitate operationis, si multum urgeret.

§. XLIV. His omnibus non, sero, vel frustra peractis, jamque evidenter omnino disruptæ sint adhæsiones Placentæ, aut ipse fœtus mortuus est, consultissimum tunc est fœtum vel medicamentis vel manuali operatione protinus expellere: Quis autem in casu tam deplorando, medicaminibus confideret? Quum antequam iis possibile foret vires suas exercere, fluxu indesinenter procedente (ob uterum & vasa distenta manentia) perque ea ipsa aucto, actum esset de vita. Operatio erga altera sine mora instituenda est; nam

si

si retardatur donec misera convulsionibus corripitur, Heu! Conclamatum erit. Attamen abhinc non absolvitur suo officio medicus; sed cum interdum mira fecit natura, Prognosi facto, & (si convenit & fieri potest) alio ad concilium accersito, suum est, omnem artis suæ opem ferre ad uterum fætu & secundinis liberandum, quo solo, si omnino, Effulget spes.

§. XLV. In quantum magnopere interest scire quando necessitas hujus operationis ita urgeat, ut non sine ultimo discrimine matri & fœtui dispensanda sit; ne nimis cito vel sero nimium suscipiatur: pauca de ea adjiciam. Imprimis tunc hæc necessitas dignoscitur: si placenta utero avulsa sit, cujus signa jam (§. XXXIX) tradita sunt, & adhuc magis certissimum fit, si placenta tactu ori uteri adjacere, ut aliquando accidit, percipitur; 2do. Mortuo fætu; non omitti potest; hujus equidem signa omnia plerumque fallacia sunt, attamen membranis ruptis, & ichore fætido effluente certissimum constat.

§. XLVI. Hæc operatio, tam necessaria cognitu, & Analoga huic, in omni fere partu difficili usitandæ, ut multum lubeat, de ea breviter differere vellem.

His igitur signis (§. 39. 44. 45.) præsentibus; tempus minime terendum est in prescribendis Cardiacis potionibus, astringentibusve remediis, actionem vasorum spasmodicam, & hæmorhagiam excitantibus, non sedantibus; ora enim vasorum nesciunt coalescere, quamd præsente fœtu uterus extenditur, & nunc V. Sni. confidentius curationem committere est sanationem eludere; In expectatione enim periculum est, ne gravida sub manibus expiret, vel fœtus, cara spes parentum (si vivus sit) in utero suffocetur. Dum ergo sinunt utriusque vires, jubet utriusque presens status, ad operationem accingere: nec objiciatur, quod neutrum juvendum est, si alteri subveniri non potest, quin lædatur alter.

Adhibitis ideo quæ requiruntur cautionibus, collocata convenienter ægra, superiore & inferiore parte corporis æqualiter in lecto recumbentibus, (quod in partu naturali aliter se habet), Obstetrix digitis butyro recenti vel oleo inunctis, os uteri tanget, sensimque dilatet, ita ut digitorum omnium Apices possit intrudere; hoc si gradatim & cum intermissionibus fit dolores proprie excitat. Omnia tunc cum judicio arte & industria, peragenda sunt, pro re presenti, pro fœtus ætate: ore uteri ampliato, membrana digitis laceranda est, inque eam ruptam, favente aquarum lubrico flumi-

ne, immittenda manus, infantis pedes quærendi, sepositis quovis alio membro, ipsomet capite: Nec matris viribus confidas; pedibus repertis, has, si fieri potest, conjungas, trahas, vertasque infantem, ita ut facie prona, vergat ad intestinum rectum matris, sicque omnino extrahatur. Quo facto statim & secundinæ educuntur, viam monstrante funi umbilicali, Uterus sedulo repurgetur ab omnibus sanguinis grumis, membranis, si sinant ægri vires, secus lochiis succedentibus, res committenda; Sublato & deligato quamprimum fætu, exciso funi umbilic: Exclusis opportune secundinis, matri providendum est. (q)

In partu naturali puerpera nisibus suis, operationem non sine dolore solicitantibus, rem aggreditur, inchoat, perficit: at in violenta partu, arte famulante & obstetricante puerperæ opus est. Quanta igitur prudentia, doctrina, mansuetudine, experientia, indigeat obstetrix, quis ibit inficias. Absoluta partus operatione, puerpera in lectum calidum delata, omni sublato refrigerio, in medio quasi tepore blando, alta quiete contineatur, sine ullo corporis motu. Diæta præscribatur secundum indicationes; si febris ardet, tenuis sit victus, secus, lautior concedatur, ut evacuationibus sufficiant vires. Enemata emoll., aliquando prescribantur, ne humorum diversi generis salsedine irritentur viscera. Lacte generato, precedente motu horripulatorio, & febrilem rigorem mentiente; primo spissius apparet, areolam consparcans, colore flavescens, naturale infantuli repurgamentum; mox albedine, dulcedine, consistentia donandum. Quod si non conservandi animus est, caveant ab illo perverso more vetulis sæpe usitato, spiritus fortes applicandi, vel carbonem tam prope quam ferre possit tenendi, sæpius repetendi; gratia (ut aiunt,) repellendi; quibus sæpe sic coagulatur lac, & corrugantur fibræ ut inde formantur tumores postea ad optima quævis remedia rebelles, & forte in cancros finientes: & in præscribendis saphenæ VSbus. ut aliqui volunt, prudens festina lente; remque potius naturæ solerter medicanti committas, quam remediis temere utendo, infamiam incurras.

Jam ad finem perduximus hanc curtam nimis & imperfectam dis-

(q) Hæc omnia jam dicta §. 39. 4. & a § 42. hucusque, multum corroborantur, in Boerhav. Aph. a 1306. ad 1309. & in mem. de l'Acad. Royal de Chirurg. p. 359. & ultra, mem sur les pertes de sang des fem. groff. per M. Puzos.

dissertatiunculam; de qua, iterum, Candide Lector, cordate judica. Quod ex aliorum scriptis deprompsi, defensionem nequaquam desiderat, quod autem a me interpositum est, utpote ab adolescente arduam hanc medicinæ viam ingrediente, æqui bonique consulas.

- - - *Si quid novisti rectius istis,*
Candidus imperti; si non his utere mecum.

Hor.

Faxit Deus Ter Opt. Max. ut hæcce mea studia & Conamina dirigantur in Nominis sui Gloriam, Proximorumque Salutem.

F I N I S.